

Iz dubrovačko-marokanskih diplomatskih odnosa

Zdravko Šundrica

Nastavak III.

Uputivši se iz Genove rečenog dana, prvu noć mi se dogodila nesreća, da sam izgubio kovčeg, prelazeći jednu rijeku, i za malo da se nijesmo i mi i teklić utopili u rijeci. Putujući dan i noć, 1. siječnja stigoh u Barcelonu. Doznavši da nema našeg konzula, nego neki obični vice-konzul, čovjek za ništa, koji ne služi za drugo, nego da, u ime svoga poglavara, koji se već mnogo godina nalazi u Madridu, utjeriva konzularske prinadležnosti, bio sam prisiljen odmah se poslužiti preporukama iz Genove i smjestih se u kući jednog od prvih trgovaca.

U spomenutom gradu sam morao ostati dva dana, da nabavim rubeninu, koju sam izgubio, i ostale potrebne stvari za produženje putovanja, te da se opskrblim novim preporukama i putnicama, koje sam dobio od zapovjednika mjesta, kome me je predstavio spomenuti trgovac. Prijatelj me savjetovao, da tražim ovu putnicu pod svaku cijenu, jer da se inače izvrgavam opasnosti, da budem smatran špijunom i da budem zatvoren u kakvoj

tvrdavi, te se za mene ništa ne bi moglo znati. Kako se govori, to se desilo nekim putnicima. Za vrijeme ovog kratkog boravka u rečenom gradu, razni su mi prijatelji govorili, da se mnogo čude, kako mi tamo ne držimo jednog vrijednog konzula, nego jednog vice-konzula, koji ne čini drugo, nego se svada s kapetanima, koji tamo stignu. Na tu vijest raspitao sam se, bi li koja vrijedna osoba primila taj naš konzulat, i uvjerali su me, da bi ga neki g. Ponte Villa Vecchia, rodom Genovežanin, vrlo rado primio, a i on mi je sam također kazao: »Propitajte se kod vaših kapetana, kako ih ja poslužujem i pomažem u svim okolnostima, a posebno kap. Ivana Matkovića. Njemu je u tom času bio pri ruci, da ga oslobodi od zapljene, od koje je uistinu kasnije bio oslobođen, kako sam čuo na mom povratku.

Dana 3. rečenog uputih se iz Barcelone, 10. istog stigoh u Alikante, gdje sam imao priliku upoznati našeg konzula Kostu, čovjeka uistinu vrijednog, koji sa zalaganjem vodi brigu o državi. Usrdno me molio, da mu isposlujem dozvolu, da može obući uniformu kapetana milicije. Istoga dana sam otplovio iz Alikante i 12. ujutro stigao

u Kartagenovu. Odmah sam posjetio g. Mata Vodopića, kojeg poznam već davno i koji nam uvijek pomaže. Zamolio ga, da mi isposluje nove putnice za produženje moga putovanja. On me odmah povede k zapovjedniku i isposluje mi rečena svjedočanstva, jednaka onima, koja sam dobio u Barceloni. Isposluje mi također pratnju, da mogu sa sigurnošću proći neke šume, u kojima su u to vrijeme haraćiti razbojnici, i snabdije me preporučenim pismima za sva španjolska mjesta, kroz koja sam morao proći. Zato mi je u svim mjestima, gdje je bilo potrebno, bila dana nova pratnja zbog sigurnosti moga života. G. Vodopić, pokazujući veliku privrženost zajedničkoj domovini, govorio mi je, da mu je vrlo neugodno, što naša nacija ima tamo konzula, čovjeka za ništa, i koji je na štetu naciji. Ja sam ga zapitao, ima li tu neki zaslužni i vrijedni čovjek, koji bi primio tu službu. On mi odgovori, da bi to promislio i da ima u vidu jednog vrlo valjanog čovjeka, koji bi se možda primio, a kad bi se primio, da bi bio na čast naciji, a da bi istu služio vrsno i revno. Istog dana, oko pola noći optutovah iz Kartagenove, i dne 25. rečenog prispjeh u Kadiks, iz prapjevši neizmjerne patnje i pogibelji života zbog neprestanih kiša i poplava rijeka.

Stigavši u Kadiks, ravno pođoh k našem g. konzulu Doderu i pokazah mu državno pismo, kao i državna uputstva, koja su nam bila dana na ime obojice. Pročitavši rečena uputstva i pismo, odgovori mi, da mi ne može dati odgovor te večeri, da li će moći doći sa mnom ili ne. Iz nekih njegovih riječi otkrio sam, da mu se sasvim ne sviđa moj dolazak, jer se izražavao, da bi on već davno i sam otišao, da mu je Republika naredila. Na takvu njegovu izjavu nastojao sam da ga smirim, govoreći, da je Republika potpuno uvjerenjena u njegovu revnost i da bi ga sigurno bila uputila samoga, ali da nije mogla to učiniti, jer se moralo ponijeti marokanskom kralju jedno pismo Porte, koje ne može prikazati drugi, nego pravi podanik Republike, kako je ugovoreno s Portom. Na ovo pokazao, da se smirio, ali uza sve to, one večeri mi reče, da mi još ne može dati odgovor. Povratih se, dakle, slijedećeg dana ponovno u posjetu, da čujem, da li se odlučio doći sa mnom ili ne, a još više da otkrijem njegov karakter i njegove namjere. Odmah na dolasku mi reče, da je pomljiivo pročitao sva državna uputstva i da smatra, da se sve mora nositi u gotovom novcu, jer prema obavještenjima, koja ima, onom monarhu se sviđa samo gotovina, a ne drugi darovi, nadodavši još i pri tom, da mu suma izgleda premalena kao dar jednom vladavocu one čudi i onih svojstava. Posumnjao sam, da on takvom svojom primjedbom hoće da izvuče od mene, da li imam druga i šira uputstva, te mu smjesta odgovorih, da sam dužan držati se točno uputstva i da se od istih ne smijem odalečiti ni za dlaku, makar se radilo, da potrošim jedan novčić više. Zatim mi reče, da je bolestan, i da će, ako bude morao ići biti prisiljen voditi sobom jednog liječnika. Na takav njegov prijedlog, i jer sam već imao neka obavještenja, da je on bio stvorio ideju, da ide kao poslanik sa pratnjom, dakle sa svim udobnostima, smjesta mu odgovorih, da bi meni bilo vrlo drago da ga imam u društvu i da sam se mnogo uzdao u njegovu pomoć i rukovodstvo, ali ipak da on pazi dobro svoje zdravlje, jer se mora tako dugo i teško putovati, a da ja ne mogu, niti imam odobrenja, da se udaljim ni za dlaku od uputstava, znači ne mogu da mu platim liječnika. Čuvši on ovaj moj odgovor, ni onog dana mi ne htjede dati odgovor, hoće li doći sa mnom ili ne. Povratih se, dakle, treći dan k njemu u posjetu, na kojoj mi prikaže zamotak s pismima gosp. Gagnasca i Krilanovića s datumom iz Livorna. U njima su bila poslana prva dva meni poznata svjedočanstva, dobivena u Tunisu, u kojima su bila okrivljena gospoda Mlečani. Ja ih odmah pokazah gosp. Doderu, i on mi odmah reče: »Sad ću sigurno ići s vama, a liječnika ću platiti s novcem, koji mi je određen, jer sam više nego

uvjeren, da ćemo s ovim svjedočanstvima postići sve što tražimo«. Odgovorih mu, da će mi njegovo društvo biti velika utjeha, ali da ga iznad svega molim, da spremno potraži ukrcaj, da što prije možemo otputovati na naše odredište, jer je marokanski kralj odredio rok od 4 mjeseca. On mi odgovori, da nije tolika žurba, jer je znao da nijesu 4 mjeseca, nego 6 i da se treba opremiti i snabdjeti potrebnim stvarima za tako dugo i mučno putovanje, osobito obskrbiti se šatorom, jer u čitavom onom kraju nema nikakvih konačišta. Odgovorih mu, da mu ne će manjkati potrebne stvari, koje pripadaju dvojici privatnih lica.

Odlučivši se tako da putujemo, počesmo tražiti ukrcaj, a pošto nije bilo nikakve zgode sa one strane, počesmo tražiti posebni brod francuske zastave, kako nam je bilo naredeno u uputstvima, i za najmanji, koji se u to vrijeme mogao tamo naći, opazismo, da ga ne bismo mogli unajmiti za manje od otprilike 2500 tvrdih peča. Kad sam čuo takav zahtjev, počeh sam sobom razmišljati, da bi nam uzimanje posebnog broda i plaćanje tako galemog najma, sigurno škodilo stvaranju dojma u svakoj prigodi, a mi nijesmo u stanju, da trošimo kao ostale nacije, i marokanski bi kralj, koji bi odmah o svemu ovome bio obavješten, stvorio u svojoj glavi ideju, da ćemo ga, kad smo mi nacija, koja može da plati tako veliki najam za naš prijevoz, darovati velikim, svakako mnogo većim darovima, nego smo mu nosili.

Dakle, gledajući tako na stvar, odlučih, da ne uzmemo rečeni posebni brod, ni da učinimo taj trošak, nego da uzmemo jedan bark ili jednu feluku na vesla i jedra, i da reskiramo s istom preći do Tangera ili do Arače ili Salè. Na tu moju odluku pristane i g. Doder, slažući se s onim, što ja u toj stvari odlučim. Odlučivši se uzeti rečeni bark i pogodivši se za najam, kako stoji u podnesenom računu, stadosmo se pripremati za putovanje. Budući da je uvijek trajalo ružno vrijeme i budući da je bilo također zabranjeno bilo kome otputovati iz luke Kadiksa, zadržasmo se tamo do 19. veljače, kada isplivismo iz luke. Za vrijeme moga boravka u Kadiksu bio sam primoran, da unaprijed dadem Doderu 200 tvrdih peča, je mi ih je tražio i jer sam vidio, da su mu prijeko potrebne, da se opremi. Za vrijeme našeg boravka, također u Kadiksu, primili smo nove naredbe od Republike, da se ne služimo gore spomenutim svjedočanstvima. Obojica smo se složili, da se treba držati ove državne odredbe.

U Kadiksu su mi rekly osobe, koje su to pouzdano znale, da ćemo čim stignemo u marokansko kraljevstvo, morati prijaviti sav novac, što nosimo sobom i razlog, zašto ga nosimo. Kad sam to čuo, odmah odlučih, da ne nosim sobom drugi novac, osim samih 5000 tvrdih peča, a za ostalu sumu, uračunavši tu i tajno uputstvo, uzeh tamo kod jednog svog prijatelja otvorenu mjenicu od 4000 tvrdih peča za njegovog trgovačkog dopisnika u Salè sa korišću od 6%, ako bi mi bila potrebna. Rečeni odbitak nije značio mnogo, kad sam izbjegao onaj iz Kadiksa, koji iznosi 4% kraljevskog prava i 2% sigurnosti.

Otplovivši 19. iz Kadiksa, 20. rečenog stigismo u Tanger. Ne mogavši radi ružnog vremena nastaviti putovanje do Arače ili do Salè. Čim smo se usidrili, bili smo ispitani od lučkog kapetana, tko smo i koji je naš cilj, jer je sve to htio znati zapovjednik mjesta, da obavijesti kralja, svoga gospodara, kako je njegova dužnost. Mi dakle na to pitanje odgovorismo, da smo dva služe Dubrovačke republike, koji smo poslani k nogama Nj. Veličanstva, te da ćemo se odmah predstaviti samom zapovjedniku, kako ustvari i učinismo.

Prikazavši se pred rečenim zapovjednikom, izložismo mu naš cilj i videći, da je more i dalje uzburkano, zamolismo ga, da nam dade pratnju, da bismo kopnom mogli nastaviti naše putovanje do Maroka. Na to nam odgovori gosp. zapovjednik, da nam on to ne može udovo-

ljiti, a da prije ne obavijesti o tome kralja i dobije njegove naredbe. Čuvši taj odgovor i znajući, da nam obavijesti iz Maroka ne mogu stići prije 40 dana otprilike, smjesta odlučismo, da mi sami pošemo Nj. Vel., javljajući mu naš dolazak, a da nastavimo naše putovanje do Sale, te da ondje čekamo njegove vrhovne naredbe. Davši napisati na arapskom rečeno pismo, kojega prijevod na talijanski imam čast da vam podnesem, ponijesmo ga gosp. zapovjedniku, moleći ga, da ga posebnim teklićem, na naš trošak odmah uputi na dvor. Po istom tekliću napisah također pismo na ilirskom kap. Božoviću, obavještavajući ga za njegovu utjehu o našem dolasku, i da, kad čuje, da se govori, da su došli poslanici iz Dubrovnika, zna svakoga razuvjeriti, da mi nemamo nikakav značaj, nego da smo obični nositelji pisama Republike i Turske.

U rečenom mjestu Tangeru bili smo prisiljeni ostati tri dana, radi nevremena. Doznavši, da se u rečenom gradu nalazi poznati Chiappe, mletački konzul, smatrao sam, da ne će biti loše, da ga posjetim i da mu podnesem preporučena pisma, koja sam nosio sa sobom, da bih mogao, ako bi bilo moguće, izvući od njega što god o stanju stvari, i da nam ne bi bio odviše neprijateljski raspoložen u našem opremanju poslova, kad ga ne bismo mogli imati za prijatelja.

Napravih mu, dakle, rečeni posjet skupa sa g. Doderom, te mu prikazah preporučena pisma, koja sam nosio iz Genove. On nas primi sasvim pristojno i meni ponudi, da se mogu poslužiti njegovom kućom kroz kratko vrijeme, što sam tu morao boraviti. Nijesam mogao prihvatiti ponudu, navodeći za izliku, da moram noćiti na brodu, da budem spreman svakog časa da otputujem. Gosp. Dodero se odmah oprostio govoreći, da mora potražiti nekog svog prijatelja iz Kadiksa, koji se tu nalazio, a ja ostadoh u kući rečenog gosp. Chiappe, koji mi se čim je otišao g. Dodero počne tužiti na njega, govoreći mi, da posjeduje sva pisma, koja je isti bio upravio u Mogador i u kojima je pisao protiv njegove osobe sa malo poštovanja i odviše drsko o čitavom postupku sadašnjega posla. U isto vrijeme, dok je to govorio, predoci mi rečena pisma, da ih vidim vlastitim očima. Kad sam to vidio, nijesam mu se znao drukčije ispričati, nego da mi je to vrlo neugodno. Nadoda mi zatim g. Chiappe, da je on prethodno primio pisma od odnosnih mletačkih konzula iz Genove i Livorna s obavještenjima, da sam ja upućen iz Republike dubrovačke sa svjedočanstvima iz Tunisa, u kojima su okrivljeni Mlečani, a proglašeni nevinima Dubrovčani, te da se stoga navrijeme postupi i pobrine, da se izbjegne svako zlo za njegovu naciju, moleći me u isto vrijeme, da mu kao iskreni prijatelj i čestit čovjek, otvoreno kažem, da li je to istina. Ja, koji sam dobro razumio nakane, VV. EE-cija, da se nikada ne smije okrivljavati Mlečane, niti ikooga drugoga, usudih se napraviti ovaj posjet sa sigurnošću, da mi isti ne može ništa škoditi, nego s nekom nadom, da mi može koristiti. Stoga čuvši rečeno pitanje g. Chiappe, odvažih se, te mu rekoh: »Kao dobar prijatelj i čestit čovjek uvjeravam vas, da mi je moja Republika izričito naredila, da ne smijem okrivljavati nikoga, a najmanje gospodu Mlečane, nego samo braniti našu nevinost, te nastojati, da nam se povrati zapljenjeni brod i njegov teret. Na ta moja uvjetovanja pokaza se vrlo dirnut mojom iskrenošću i u svom razgovoru dao mi je razumjeti, da će o tom postupku moje Republike odmah obavijestiti onu Mletaka, i uvjeri me, da će mi, koliko on, toliko njegova braća u Mogadoru, pružiti punu pomoć u svemu, što mi bude trebalo u ovom kraljevstvu. I uistinu, preuzvišena gospodo, sva pisma, koja su mi pisana, bilo preko Genove i Kadiksa, bilo također preko Alžira, koliko državna, toliko privatna, sva su mi stizala njegovim kanalom i popraćena njegovim pismima, koja imam čast da vam podnesem, da možete razumjeti, da se ništa ne može pisati za ono kraljevstvo, a da pisma ne budu

morala proći i preko njegovih ruku, i da ima mogućnost da ih zaustavi, ili da ih propusti na njihov cilj.

Dne 22. veljače oko pola noći, pošto se vrijeme malo popravilo, smjesta otplovismo iz rečene luke Tangera i sutradan prispjesmo u luku Arače. Nijesmo mogli prosljediti do Sale zbog straha, koji smo imali od jednog broda, koji je išao za nama u potjeru, koji smo držali da je engleske zastave. Kad smo stigli u Arače, nadosmo brod kap. Božovića s njegovim čitavim teretom na njemu, spremna da otplovi za Mogador. U Arače također smo se morali odmah predstaviti zapovjedniku mjesta i izvjesiti ga o našem dolasku i našem cilju, da po svojoj dužnosti može o svemu obavijestiti dvor. Dodali smo mu, da smo i mi iz Tangera izravno pisali Nj. Veličanstvu. Zamolismo da, da nam dozvoli, da sa pratnjom njegova dva vojnika možemo kopnom proći do Sale, gdje moramo čekati naredbu Nj. Vel., te da možemo prosljediti naše putovanje do prijestolnice. Zapovjednik nam odmah dade ovu dozvolu i odredi nam dva vojnika za pratnju. Poslije posjeta kod zapovjednika, dođoh da potražim dva trgovca, za koje sam nosio preporučena pisma: jednog Francuza Mons. Blan, i drugog Genovežanina gosp. Antuna Leonardi, da se s njima savjetujem, kako moram poduzeti putovanje kopnom do Sale i kako ću iskrcati robu iz feluke, također gotov novac, koji sam nosio sobom, da izbjegnem pretjeranu carinu od 15%. Na isti način kako moram postupati s malo šećera, čaja i sličnim stvarima, što sam nosio sobom i kako bih mogao ne prijaviti novac, koji sam nosio, jer kralj mora biti točno obavješten o svemu, što dolazi u njegovo kraljevstvo. Oni su mi, dakle, savjetovali da kažem, da je roba dar kralju, kako sam učinio i tako izbjegao trošak za carinu. S obzirom na novac pak, rekoše mi, da prikazem 2000 tvrdih peča, kao naše, a druge 2300., da su njima poslali odgovarajući njihovi trgovački dopisnici iz Kadiksa. Napravivši ovaj manifest, odmah dadosmo iskrcati svu robu iz feluke, i plativši ugovoreni najam, kako stoji u računu, koji sam podnio, napustismo je. Do 26. rečenog mjeseca zadržasmo se u Arače. Nijesmo mogli otputovati sve dok nijesmo našli konje, kako za nas, tako i za naš prtljag, i dok nijesmo našli tumača, bez kojega nam je bilo nemoguće poduzeti rečeno putovanje, a koji nam je morao služiti kroz čitavo vrijeme našeg boravka u onom kraljevstvu.

Dan pred naš odlazak iz Arače vidjesmo otploviti brod kap. Božovića za Mogador i mi ujutro rečenog dana 26. krenusmo na put, te poslije 5 dana putovanja stigismo u Salé 1. ožujka. Odmah dođosmo u kuću gospode Dondiberta i Santiaga, španjolskih trgovaca, koja je po odredbi kralja generalni konzulat svih nacija, koje ondje nemaju svog konzula, i za koju kuću sam nosio jaka preporučena pisma. Rečena gospoda su nas vrlo lijepo primili i u njihovoj smo kući stanovali kroz čitavo vrijeme, što smo se zadržali u Salé. U rečenom Salé nadosmo posadu kap. Božovića, koja je stanovala u jednoj odijeljenoj kući; a koju su uzdržavala gospoda Dondibert i Santiago za 5 bjankina po glavi dnevno, da ne umru od gladi ili da se ne poturče, osobito radi pretrpjelog glada. Za tu finoću, koju su gospoda Dondibert Santiago pokazali prema rečenim suznjima, najljepše im zahvaljujemo, moleći ih, da im nastave davati rečenu doznaku dotle, dok se vidi njihova sudbina. I ovdje smo se morali predstaviti zapovjedniku mjesta, i budući da je i on morao o svemu obznaniti kralja, zamolismo ga, da nam dade teklića, po kojemu pisasmo novo pismo na kralja, kojega smo obavijestili o našem dolasku u Salé. Po rečenom tekliću napisasmo također novo pismo kap. Božoviću, sličnog sadržaja onome, koje smo mu pisali iz Tangera.

(Nastavak slijedi)